

2017-11-07

Synpunkter på styr- och resurstilldelningsutredningen (STRUT)

Sveriges Ingenjörers utgångspunkter

Sveriges Ingenjörer har medlemmar inom alla samhällssektorer. Av förbundets 145 500 medlemmar arbetar cirka 15 000 med forskning och av dessa är cirka 5 000 verksamma inom akademien.

Som förbund har vi en helhetssyn på kunskapssektorn där alla kunskapsproducerande aktörer ingår, alltifrån lärosäten till forskningsinstitut och näringslivsforskning. En viktig pusselbit är en modern och attraktiv akademi som växelverkar med det omgivande samhället.

För att Sverige ska vara konkurrenskraftigt och välmående även i framtiden behövs en högre utbildning med kvalitet och forskningsresultat som kommer samhället till gagn. Det handlar också om att universitet och högskolor ska fostra medborgare i grundläggande aspekter så som kritiskt tänkande.

Vi anser att högskolepolitiken måste bygga på insikten att det är individer som bedriver forskning och utbildning. Individer är bärarna av kunskap och kompetens. Det är således de anställdas drivkrafter, val och prestationer som skapar resultatet för akademien.

Synpunkter

- **Högskolans får inte bli ett politikens verktyg**

I direktiven till utredningen står att läsa om intentionen att högskolan ska ”lösa samhällsutmaningar”. Sveriges Ingenjörer delar självklart synen att det som universitet och högskolor presterar ska komma samhällets till nytta. Samverkan med omgivande samhället är också en viktig kvalitetshöjande aspekt att värna. Däremot får sektorn inte reduceras till ett politiskt verktyg. Det måste finnas en tillit till lärosätena och deras i att de själva väljer de vägar och den profilering som ges bäst resultat i form av kvalitet i både utbildning och forskning. Att verksamheten faktiskt håller tillräcklig kvalitet ska följas genom kvalitetsutvärderingarna.

- **Minskad styrning möjliggör profilering**

En aspekt angående resurser är att styrning är kostsamt. En begränsad styrning möjliggör effektivisering men även profilering. Både större och mindre lärosäten måste ha rimliga förutsättningar att verka.

Finansieringen av både utbildning och forskning måste vara långsiktig, transparent och förutsägbar. Ryckighet, till exempel att antalet utbildningsplatser plötsligt utökas temporärt och sedan dras undan, måste minimeras. Modellen där utbildningens dimensionering avgörs av studenternas efterfrågan och arbetsmarknadens behov stödjer vi.

Universitet och högskolor i form av myndigheter är inte optimal. Problem som uppstår handlar om sekretess (offentlighetsprincipen), ägandet och förvaltandet av fastigheter,

finansiering och budget samt anställning av personal. Lärare och forskares uppgifter är mycket annorlunda i både syfte och mål jämfört med anställda på andra myndigheter. Vi ser gärna att universitet och högskolor tydligare skiljs ut från övriga myndigheter, eftersom dess verksamhet skiljer sig så mycket.

- **Basanslag med möjlighet att omfördela medel mellan verksamheter**

Idag missgynnas utbildningen jämfört med forskningen. Detta behöver förändras. Lärosätenas autonomi är viktig att bevara. Vi ser dock gärna att det blir lättare för lärosätena att omfördela resurser mellan utbildning, forskning och samverkan. Det ökar kraven på lärosätena att prioritera och själva välja väg, vilket underlättar profileringen.

Samverkan må vara ett av lärosätenas uppdrag, men ska inte ske för samverkans egen skull utan när och på det viset att verksamheten gynnas. För att så ska bli fallet måste det finnas stor frihet i att utforma samverkan så att den passar utbildning och forskning på just det enskilda lärosätet, det ämnesområdet, hur omgivande samhälle ser ut osv.

Särskilda sökbara medel i en uppstartsfas för mer samverkan kan accepteras. Därefter ska samverkan vara en integrerad del i lärosätenas verksamhet och bedrivs med de medel som används för forskning och utbildning.

- **Tilldela externa forskningsmedel så att lärosätena kan ta sitt arbetsgivaransvar**

Lärosätenas långsiktiga planering och strategiska vägval påverkas av hur externa forskningsmedel tilldelas. Tilldelning av forskningsmedel måste göras så att inte lärosätenas ansvar som arbetsgivare undergrävs.

Sveriges Ingenjörer vill särskilt lyfta problemet med de många visstidsanställningarna på lärosätena, som är många gånger fler än för ingenjörer i andra samhällssektorer. 2016 var andelen visstidsanställningar inom högskolesektorn bland forskande och undervisande personal 28 procent. För förbundets medlemmar utanför högskolan var den endast 3 procent (Sveriges Ingenjörers löneenkät 2016). De många visstidsanställningarna avskräcker ingenjörer för att arbeta inom högskolan. I det privata näringslivet gör människor karriär och utvecklas på sina jobb inom ramarna av en fast tjänst. Detta bör vara en självklarhet även inom högskolan.

Andelen visstidsanställningar är inte i direkt korrelation till hur forskningsmedlen utges, men hur de externa medlen tilldelas spelar en roll för lärosätenas förutsättningar att själva styra och planera sin verksamhet.

Långsiktigheten försvåras om forskningsmedlen ges ut för kort tid eller har glapp. Bättre samordning behövs mellan forskningsfinansiärerna. Ett relaterat problem, som minskar lärosätenas frihet att själva förfoga över basanslagen, är krav från statliga forskningsfinansiärer på motfinansiering för att erhålla externa medel. Det bör tas bort.

Krav behöver ställas på lärosätena att ha en långsiktig plan för sin kompensationsstruktur och en välfungerande ledarskapsstruktur.

- **Ökad samverkan i grundutbildningen**

I kommittédirektiven är utbildningssamverkan tämligen osynligt. Sveriges Ingenjörer vill se ett ökat fokus på utbildningssamverkan. Det är en kvalitetsfråga. Utväxlingen av samverkan i utbildningen är sannolikt större än i forskningen.

Idag lider ingenjörsutbildningarna av för lite arbetslivsanknytning och för lite praktiska inslag (laborationer). Många mindre lärosäten bedriver redan idag utbildning i nära samarbete med omgivande näringsliv eftersom det krävs för att kunna erbjuda en bra utbildning och locka studenter. Men det skiljer sig mycket åt mellan lärosäten.

Samverkan handlar till exempel om att ha lärare med erfarenhet från utanför högskolan, att ha projektarbeten och examensarbeten med relevant innehåll genom att de sker i nära samarbete med företag eller andra aktörer. Att använda alumner för ökad samverkan är en möjlighet som allt fler lärosäten använder sig av idag.

För att öka samverkan ser vi helst individbaserade incitament. Samverkansaktiviteter måste premieras och karriärvägar för mer samverkansinriktade lärare måste också finnas.

- **Ökad samverkan i forskarutbildningen**

Mer samverkan och större arbetslivsanknytning skulle också behövas inom forskarutbildningen. Idag utbildas forskare inom teknik i allt för hög grad för en karriär inom universitetsvärlden, trots att en stor del av de disputerade fortsätter inom det privata näringslivet. Många disputerade upplever idag att arbetsgivare har för liten kännedom vad disputerade kan bidra med. Här kunde en större samverkan med andra samhällsaktörer göra skillnad då det kan öka medvetenheten om vad en forskarutbildning innebär.

- **Ingenjörskompetens från utanför högskolan behövs inom högskolan**

För utbildningar som ger yrkesexamen civilingenjör och högskoleingenjör är det av stor vikt att det finns kompetenta lärare med egen yrkeserfarenhet. Bredare kompetens och en större mångfald av människor behövs inom högskolan än som finns idag.

Akademin behöver underlätta för människor med olika sorters erfarenhet att verka på högskolan under viss tid, eller att få en fast tjänst, oavsett ålder. Karriärvägar behöver finnas för dem som är bra på att bygga allianser och bedriva samarbeten, för dem som knyter ihop olika ämnesområden och som tar högskolan närmare aktörer i det omgivande samhället.

- **Tydligare uppdrag till lärosätena att bedriva utbildning för yrkesverksamma**

Livslångt lärande handlar om att ständigt vidareutveckla sig och skaffa ny kunskap och nya erfarenheter. Det mesta av detta lärande sker och bör också ske utanför akademien. Det behöver dock finnas en viss del även inom. Särskilt ingenjörer med högkvalitativa utbildningar inom tekniska områden som utvecklas fort kan behöva möjligheter till akademisk vidareutbildning. Allt färre fristående kurser finns inom akademien för komplettering och omställning. Detta behöver förändras, vilket kan göras genom att ge särskilt avsatta medel för dessa sorters kurser.

- **Breddad rekryteringen sker innan högskolan**

Det finns en god intention hos politiska makthavare att utjämna den sociala snedrekryteringen i högskolan. Förbundet uppskattar också denna strävan men vill påminna om att högskolan inte råder över "porten" till högskolan. Det mesta avgörs innan högskolan, d.v.s. i gymnasium och grundskola. Åtgärder som handlar om att komma tillrätta med snedrekrytering behöver baseras på en grundlig analys av hur studenters val och förutsättningar faktiskt ser ut. Denna analys och utredning vore mycket välkommen.

Litteratur

1. "Utbildningssamverkan - för jobb, innovation och företagande" 2013 av Lars Bengtsson.
2. "Högskolans attraktivitet som arbetsplats". Sveriges Ingenjörer 2015.